

EXKURZE 30. 8. 2017 – PR Holý kopec (Chřiby, okr. Uherské Hradiště)



Pilatoporus ibericus

Odjezd na exkurzi v 8.30 od Univerzitního kampusu Bohunice (předpokládáme zastavení autobusu na ulici Studentské, vedle konečné zastávky autobusu MHD č. 60; 49°10'46" N, 16°34'08" E).

Sraz v místě odjezdu 8.00–8.30, v prostoru Ústavu botaniky a zoologie bude možnost odložení osobních věcí do odpoledního návratu, stejně jako parkování vašich vozidel na parkovišti ÚBZ.



Sraz pro návrat bude u bistra u Trampa (odpočívadlo u silnice E50; 49°05'54" N, 17°18'43" E, viz mapu).

Předpokládaný odjezd autobusu zpět ve 14.30, předpokládaný návrat ke kampusu v 15.30 (změny vyhrazeny). Po návratu bude možné využít prostor ÚBZ a mikroskopickou techniku ke zpracování sběrů (dle zájmu).

Přírodní rezervace Holý kopec

Základní údaje

Přírodní rezervace Holý kopec reprezentuje přírodě blízké převážně bukové lesní porosty v nejvyšších polohách Chřibů. Nachází se v severozápadní části Stupavské vrchoviny, na hřbetu a svazích Holého kopce (548 m), v nadmořské výšce 365 až 548 m, asi 1,5 km západně od hradu Buchlov a 3 km severozápadně od obce Buchlovice. Katastrální území Buchlovice. Vyhlášena byla výnosem Ministerstva kultury ČSR ze dne 6. 10. 1975 jako SPR Holý kopec, přehlášena nařízením Okresního úřadu v Uherském Hradišti č. 3/1999 ze dne 7. 7. 1999. Celková výměra: 92,09 ha, rozloha ochranného pásma: 20,15 ha.

Historie

Na konci doby bronzové až starší doby železné se na Holém kopci nacházelo rozsáhlé opevněné hradisko vybudované lidem halštatské lužické kultury. Rozkládalo se na ploše 15 ha, dodnes jsou zde patrné zbytky mohutných valů dosahující výšky až 5 m. Svými rozměry je patrně největším hradiskem z doby popelnicových polí na Moravě.

Abiotické podmínky:

Geologický podklad území tvoří paleogenní sedimenty dílčí račanské jednotky magurského flyše. Na vlastním hřbetu Holého kopce vystupují lukovské (paleocén) a ráztocké vrstvy (paleocén-svrchní křída) soláňského souvrství se zastoupením hrubozrnných pískovců a jílovců s častými polohami slepenců. Z jihovýchodu jsou vrstvy soluňského souvrství lemovány úzkým pruhem belovežského souvrství (svrchní paleocén až střední eocén), které se vyznačuje drobně rytmickým flyšem s převahou zelenošedých a zelených jílovců nad křemito-vápnitými pískovci. V níže položených částech lokality dominuje středně až hrubě rytmický flyš zlínského souvrství s glaukonitickými pískovci a šedými vápnitými jílovcí. Reliéf Holého kopce je poměrně členitý, představuje úzký, asymetrický, strukturně podmíněný hřbet probíhající ve směru východ-západ, který je ze všech stran oddělený hlubokými údolími. Sklon svahů dosahuje 10 až 20°, přičemž jižní svah je místy příkřejší, se sklonem i přes 30° (horní část hřbetu). Svahy jsou v horních partiích suťové, na hřbetu vystupují skalní útvary, pod vrcholem se nachází kryoplanační terasy. Na severozápadním svahu je možné nalézt stopy po opuštěných drobných lomech s odvaly. Půdním typem na převážné části lokality je kambizem typická, místy slabě oglejená. Na suťových svazích se nachází ranker kambický a ranker nasycený, na jihu území na sprašovém překryvu se vyvinula kambizem luvická. Průměrná roční teplota je zde 7 °C, roční srážkové úhrny činí průměrně 550-650 mm. Území v posledních letech často trpí suchem, částečně vlivem flyšového podloží (rychlý odtok srážkové vody), částečně patrně vlivem klimatických změn.

Flóra a vegetace

Vegetaci přírodní rezervace Holý kopec tvoří především společenstva karpatských ostřicových bučin asociace *Carici pilosae-Fagetum*. Ve stromovém patře zcela převládá buk lesní (*Fagus sylvatica*), který zde vytváří převážně nesmíšené porosty. Pouze v nejnižších polohách jižního svahu ve druhém lesním vegetačním stupni převládá dub zimní (*Quercus petraea*), který s přibývajícím nadmořskou výškou ubývá a na zbytku území tvoří pouze jednotlivou příměs, podobně jako habr obecný (*Carpinus betulus*). Další druhy dřevin jsou zastoupeny jen málo, ve vrcholových partiích se na sutích přidávají javor mléč (*Acer platanooides*), javor klen (*Acer pseudoplatanus*), lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos*), lípa srdčitá (*Tilia cordata*) a bez černý (*Sambucus nigra*). V minulosti se zde v daleko větší míře vyskytoval i jilm horský (*Ulmus glabra*), který se nachází roztroušeně po celém hřbetu.

Historie mykologického průzkumu

První orientační mykologický průzkum zde provedl nedlouho po vyhlášení rezervace Antonín (1981), který z území udává 95 vesměs běžných druhů nalezených během dvouletého průzkumu. Příčinu takto nízké diverzity spatřuje v odvozu padlých kmenů a nedostatku substrátů pro dřevní houby. Po více než 20 letech na Antonínův výzkum navázal v rámci své bakalářské práce Chmelař (2008), který během let 2004–2007 našel na území 158 druhů hub, z toho 102 lignikolních. V letech 2010–2011 byl v území zpracován mykologický průzkum pro Zlínský kraj (Běťák 2011), v roce 2012 zde v rámci programu Ochrana biodiverzity ČSOP proběhl monitoring indikačně významných lignikolních druhů hub (Běťák 2012).

Charakteristika mykobioty

Z PR Holý kopec dnes známe ca 438 taxonů makroskopických hub (z toho 126 mykorhizních a 198 lignikolních). 66 nalezených druhů patří do Červeného seznamu.

Lignikolní houby

Choroše: K nejzajímavějším druhům chorošovitých hub, nalezeným v PR Holý kopec, patří bělotroudňatec iberijský (*Pilatoporus ibericus*), který zde roste na mnoha kmenech především v jižní části rezervace a má zde jednu ze tří recentních lokalit v ČR. Bělochoroš *Aurantiporus alborubescens* zde byl nalezen v roce 2011 poprvé pro střední Evropu, dnes jej u nás známe i z PR Slunná na Tišnovsku. Z dalších zajímavých chorošů zde roste např. pórnatka slámožlutá (*Gelatoporia subvermispora*), lesklokorka Pfeifferova (*Ganoderma pfeifferi*), bránovítec dvoutvarý (*Trichaptum biforme*), outkovečka naoranžovělá (*Frantisekia mentschulensis*), outkova jelení (*Trametes cervina*) a další.

Lupenaté houby: Na lokalitě se vyskytuje řada charakteristických lupenatých druhů přirozených bukových lesů s dostatkem tlejícího dřeva v různém stádiu rozkladu. Jsou to např. závojenky *Entoloma allochromum* a *E. placidum*, kržatka ostnitá (*Flammulaster muricatus*), hlívička stopkatá (*Hohenbuehelia auriscalpium*), houžovec medvědí (*Lentinellus ursinus*), hlíva chlupatá (*Panus lecomtei*), šupinovka ježatá (*Pholiota squarrosoides*), hlíva hnízdovitá (*Phyllotopsis nidulans*), strmělka opýřená (*Trichocybe puberula*), kukmák bělovlnný (*Volvariella bombycina*) a dřevní (*V. caesiostincta*), bohatě je zastoupen rod *Pluteus*. Přítomny jsou i některé teplomilné prvky - např. trepkovitka šafránová (*Crepidotus crocophyllus*) nebo hlíva olivová (*Omphalotus olearius*).

Další skupiny lignikolních hub: Kornatcovité a vřeckaté houby jsou v rezervaci nejméně probádanou skupinou. Zajímavé jsou časté nálezy tlustěnky mléčné (*Scytinostroma galactinum*), roste zde i kornatec zápašný (*Gloeohypochnicium analogum*), hrotnatečka sladkovonná (*Mycoacia nothofagi*), ostnateček křehký (*Dentipellis fragilis*), ježatec různozubý (*Creolophus cirrhatus*). Raritou mezi vřeckatými houbami je nález druhu *Ionomidotis irregularis*, který v ČR roste už jen v Boubínském a Žofínském pralese, opakovaně nalezena byla vzácná řasnatka *Peziza obtusapicuata*.

Mykorhizní houby

Lokalita je bohatá i na vzácnější mykorhizní druhy. Patří k nim zejména dva kriticky ohrožené druhy – šťavnatka básnická (*Hygrophorus poetarum*) a ryzec rudohrdlý (*Lactarius rubrocinctus*), oba průvodci zachovalých bučin na vápniťem podloží. Nalezeno bylo i několik vzácnějších druhů holubinek (*Russula farinipes*, *R. melliolens*, *R. solaris*, *R. veternosa*, *R. viscida*), ryzců (*Lactarius acris*, *L. pterosporus*, *L. romagnesii*, *L. rostratus*), čirůvek (*Tricholoma orirubens*), pavučinců (*Cortinarius crocaeocaeruleus*, *C. cinnabarinus*, *C. largus*, *C. olivascentium*, *C. turgidus*). Ve staré doubravě s příměsí buku, habru a lip na jihovýchodním okraji rezervace roste několik teplomilných bazofilních mykorhizních druhů, např. hříby bronzový (*Boletus aereus*) a nachový (*B. rhodoxanthus*), čirůvka opálená (*Tricholoma ustaloides*) či kozák dubový (*Leccinum crocipodium*). Nalezeno bylo i několik podzemek (*Hydnotrya tulasnei*, *Hysterangium nephriticum*, *Pachyphloeus melanoxanthus*, *Tuber* cf. *puberulum*).

Pozemní saprotrofní houby

Několik velmi zajímavých a vzácných saprotrofních druhů se vyskytuje i na opadu a na zemi v humózních bučinách, např. hnojník lesní (*Coprinus silvaticus*), h. skvrnitý (*Coprinopsis picacea*), penízovka buková (*Gymnopus fagiphilus*) a p. špičkovitá (*Gymnopus oreadoides*), ucháč svazčitý (*Gyromitra fastigiata*), bedla ohňopochvá (*Lepiota ignivolvata*), b. krvavá (*Melanophyllum haematospermum*) a další.

Přírodní památka Maršava (alternativa pro zdatné)

Lokalita sestává ze čtyř izolovaných ostrůvků skalisek a okolních lesních porostů na strmých svazích zaříznutého údolí Dlouhé řeky. Dva z nich chrání ve Chřibech ojedinělé skalní útvary – jejich mykoflóra je velmi chudá. O to zajímavější jsou však zbývající fragmenty acidofilních bučin na pravém (východním) svahu nad Dlouhou řekou (viz mapu).

Mrtvé dřevo je na lokalitě zastoupeno několika pahýly a padlými kmeny buků a dubů (vzhledem k poloze na strmém svahu však dosti rychle vysychají), na které je vázáno několik nehojných druhů (*Coprinus insignis*, *Entoloma cf. placidum*, *Flammulaster muricatus*, *Hericium corraloides*, *Trichaptum bifforme*).

Zajímavé je především společenstvo mykorhizních druhů hub – zřejmě právě díky chudému podloží a nedostatku dostupných živin jsou zde vhodné podmínky pro výskyt některých druhů, primárně vázaných na jehličnaté dřeviny ve vyšších polohách. K těmto druhům patří např. *Albatrellus pes-caprae*, *Boletus pinophilus*, *Elaphocordyceps rouxii*, *Phellodon niger* nebo *Rozites caperata*. Pod buky na mělké obnažené půdě zde rostou také vzácná kuřátka (*Ramaria fennica* var. *fumigata*, *R. flavescens*, *R. flavosalmonicolor*, *R. rubripermanens*) nebo typický průvodce chřibských kyselých bučin ryzec maličkový (*Lactarius rostratus*). Z lošákovitých hub např. lošáček statný (*Phellodon confluens*), nalezen byl i vzácný dubkatec skořicový (*Coltricia cinnamomea*). Na území rezervace ovšem rostou překvapivě i druhy spíše vápnomilné (podobně jako v PR Holý kopec kriticky ohrožené *Hygrophorus poetarum*, *Lactarius rubrocinctus*, dále např. *Inocybe corydalina*, *Cortinarius turgidus* či *Hygrophorus discoxanthus*, *Lactarius acris*). Tyto jsou vázány především na úpatí svahu, kde je více živin. Zde rostou i zajímavé druhy saprotrofní – např. *Rugosomyces ionides* (jediná známá lokalita ve Chřibech), *Psilocybe bohémica*, *Mutinus caninus*, *Coprinopsis picacea*, *Helvella macropus*, *Peziza phyllogena*, na větvi lísky zde byla nalezena i bolinka žlutá (*Camaropella lutea*).

Mykologická literatura o území:

Antonín V. (1981): Příspěvek k poznání makromycetů ve státní přírodní rezervaci Holý kopec ve Chřibech. *Mykologické listy* 4: 9–10.

Běťák J. (2011): Závěrečná zpráva o výsledcích mykologického inventarizačního průzkumu vybraných lokalit v centrálních Chřibech. – Depon. in Krajský úřad Zlínského kraje. Nепublikováno.

Běťák J., Pärtel K. & Kříž M. (2012): *Ionomidotis irregularis* (Ascomycota, *Helotiales*) in the Czech Republic with comments on its distribution and ecology in Europe. *Czech Mycology* 64(1): 79–92.

Dvořák D., Běťák J. & Tomšovský M. (2014): *Aurantiporus alborubescens* (Basidiomycota, *Polyporales*) – first record in the Carpathians and notes on its systematic position. *Czech Mycology* 66(1): 71–84.

Dvořák D. & Běťák J. (2017): Interesting collections of polypores in the Czech Republic, particularly in Moravia – I. *Acta Musei Moraviae*, in press.

Chmelař J., Jankovský L., Vágner A. & Antonín V. (2008): Mykofloristický průzkum v PR Holý kopec, LS Buchlovice, Chřiby. – In: Schneider J., Kupec P. & Rebrošová K. [eds.]: Chřiby, lesní hospodářství a ochrana přírody a krajiny. Výzkum a praxe. Sborník z kolokvia 29.–30.4. 2008, Modrá. MZLU v Brně, pp. 21–30.



